

podklady k tiskové konferenci konané 18.03.2010 - záchranný archeologický výzkum v trase obchvatu silnice I/38 mimo Kolín.

Výstavba silničního obchvatu Kolína na labském levobřeží narušila z archeologického hlediska mimořádně frekventovanou oblast České kotliny. Poloha na velkém říčním toku, představujícím základní komunikační tepnu pro rozsáhlá území, i pedologické podmínky úrodné nížiny na levém břehu Labe umožňovaly v této oblasti intenzivní rozvoj pravěkých společností.

Již před zahájením terénních prací bylo provedeno vyhodnocení dostupných archeologických dat z celé oblasti ve spolupráci s Regionálním muzeem v Kolíně a nedestruktivní výzkum pomocí povrchové prospekce metodou sběrů na přístupných částech trasy, geofyzikální prospekce magnetometrickou metodou a leteckého průzkumu. Plošný výzkum byl zahájen ve spolupráci kutnohorského pracoviště a záchranného oddělení **Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v.v.i** v dubnu roku 2008 a ukončen v říjnu 2009. **Investorem** stavby, která zabírá území o rozloze 40 ha, je **Ředitelství silnic a dálnic Praha**. Archeologické situace byly zachyceny téměř v celé trase obchvatu, všechny zkoumané areály byly využívány opakovaně v průběhu pravěku, některé i v raném středověku, a tomu odpovídá i značná hustota archeologických objektů, kterých bylo prozkoumáno sedm tisíc.

Neolit

Archeologickým výzkumem bylo na osmikilometrovém řezu krajinou odkryto sedm neolitických komponent. Doloženo je osídlení v období kultury s lineární keramikou, včetně staršího stupně, i kultury s keramikou vypíchanou, které náleží rozsáhlá sídliště a rondely v zóně I, VII a VIII. První areál se dvěma rondely je rozložen na okraji první labské terasy nad ústím Štítarského potoka do Labe. Nejprve geofyzikálním průzkumem, posléze plošným odkryvem zde byl zachycen rondel se čtyřmi koncentrickými příkopy a zřejmě čtyřmi branami, při postupujících skrývkách pak ještě menší rondel s příkopem a vnitřní palisádou. Obdobný rondel se rozkládal i na mírném svahu na pravém břehu Polepského potoka, plošně rozsáhlý objekt s méně výrazným příkopem pak ještě na okraji terasy nad levým břehem potoka Nebovidského. V okolí rondelů byly zachyceny doklady četných sídlištních aktivit v podobě pozůstatků různých typů domů a jam.

Eneolit

Kultury období eneolitu jsou v celé trase obchvatu zastoupeny velmi výrazně. Celkem je evidováno sedm sídlištních komponent a pět poloh s hroby. Převažuje osídlení kultury s nálevkovitými poháry, zaznamenané minimálně na čtyřech lokalitách, včetně staršího stupně. Na ploše I, na okraji první labské terasy, bylo prozkoumáno několik objektů badenské kultury. Převážně se jednalo o nálezově velmi bohaté sídlištní jámy klasické fáze. Na výšině nad Pekelským rybníkem (plocha II), ve vzdálenosti asi 1 km od badenského sídliště, byly zachyceny objekty bošácké skupiny s typickými keramickými tvary, které jsou tak prvními doklady této kultury ve středních Čechách a nejzápadněji položenou lokalitou vůbec. Poměrně výrazně je v nálezovém souboru zastoupena i řivnáčská kultura. Mladší eneolit reprezentují dvě pohřebiště kultury se zvoncovitými poháry. První skupina se čtyřmi hroby byla umístěna na výšině nad Pekelským rybníkem, kde za zmínku stojí zejména unikátní kostěný prsten na ruce pohřbeného muže. Druhé pohřebiště bylo identifikováno na hraně terasy nad Polepským potokem, kde bylo odkryto sedm hrobů a nedaleko nich i sídlištní objekt KZP. Spektrum eneolitických nálezů doplňují dva velmi porušené hroby kultury se šňurovou keramikou, zaznamenané na ploše X, kde se trasa obchvatu vrací na první labskou terasu

Doba bronzová

V rámci výzkumu trasy obchvatu bylo zkoumáno i 5 poloh se sídlišti a 4 polohy s hroby z doby bronzové. Nejvýraznější je pohřebiště únětické kultury s asi 70 hroby na ploše I-7. Zkoumány byly jak jednoduché hroby, tak hroby se skříňkou, pohřby v zásobních jamách a vícečetné pohřby. Řada hrobů nesla stopy vykradení. Ojedinelé únětické hroby nebo menší skupinky byly zachyceny ještě na plochách III a VII. Střední doba bronzová je zastoupena pouze velmi nevýrazně, podobně se projevuje i mladší doba bronzová jen ojedinelými objekty knovízské kultury na pravém břehu Štítarského potoka. Podstatně více je zastoupen štítarský stupeň, který reprezentuje množství sídlištních jam s pro toto období typickým velkým množstvím keramického materiálu a několika pohozenými dětskými skelety.

Doba železná

Starší dobu železnou zastupují 4 sídlištní polohy a 1 pohřebiště datované do bylanské kultury. V poloze I, na severním okraji obchvatu, byla zkoumána dvě zřejmě oddělená sídliště a mezi nimi pohřebiště, z něhož bylo odkryto pět relativně bohatých hrobů. Jeden z hrobů měl původně kamennou konstrukci a ve výbavě obsahoval i železný meč s bronzovým nákončím pochvy. Sídliště na ploše VI na okraji terasy nad Polepským potokem lze interpretovat jako ohrazený dvorec a jeho součástí byl i unikátní půdorys čtvercového domu se základovým žlabem a čtyřmi trojicemi kúlů uvnitř a tři obdobné domy, ovšem bez základového žlabu.

Mladší dobu železnou reprezentují čtyři sídlištní polohy a jeden hrob, který náleží až do poslední fáze výskytu laténských hrobů La C2. Laténská sídliště leží na obou březích Štítarského a Nebovidského potoka a dle předběžných zjištění existovala ve starší i mladší fázi latěnu. Nejvýraznějšími objekty byly zahloubené chaty typického obdélníkovitého půdorysu s plochou až 24 m², kruhové zásobní jámy a destrukce pecí.

Doba římská a stěhování národů

S jistotou lze vyznačit 3 sídlištní polohy z doby římské, všechny v jižní části trasy obchvatu. Na návrší nad levým břehem Nebovidského potoka byly zachyceny zemnice z doby římské, další objekty, snad výrobního charakteru, pak v silně zamokřené nivě potoka. Na druhém břehu, také částečně v nivě, byly identifikovány jak zemnice, tak železářské pece. K datování lze pouze zatím říci, že je zastoupen starší i mladší stupeň doby římské.

Raný středověk

Ranému středověku je možno přiřadit dvě sídlištní polohy a dvě pohřebiště. Na vyvýšené poloze na levém břehu Štítarského potoka (plocha III) byla v rámci výzkumu odkryta část slovanské osady. Osídlení se přimykalo těsně k západní hraně terasy. Byly prozkoumány tři jednoprostorové mělce zahloubené polozemnice téměř čtvercového půdorysu s pozůstatky kamenných pecí umístěných vždy v severozápadním rohu stavby. V prostoru zkoumané části osady bylo objeveno také několik obilnic dosahujících od povrchu skrývky hloubky více než dva metry. Osada zemědělského charakteru časově spadá do starohradištního období. Vesnice ze stejného období se rozkládala i na protějším břehu potoka. Na svahu obráceném k severu byla zjištěna značná koncentrace zásobních jam, zřejmě i polozemnice, ale bez patrných vnitřních konstrukcí, a především chlebová pec s hliněnou klenbou a kamenným ostěním. Keramické nálezy z předpeční jámy umožňují časové řazení do kultury pražského typu. Části pohřebišť byly zachyceny na obou koncích obchvatu, tedy vždy při okraji první labské terasy. Na ploše I bylo prozkoumána skupina šesti kostrových hrobů. U některých z nich byly dobře patrné obrysy rakví, zejména výrazně se projevily u mužského hrobu vybaveného vědýrkem, nožem a sekerou. Na ploše IX, na jižním okraji obchvatu, bylo zkoumáno 12 hrobů, včetně jednoho dvojhrobu s kúlovou konstrukcí v rozích. Jeden mužský hrob

obsahoval i krátký meč, za zmínku stojí ještě ženské hroby s bohatou kolekcí skleněných a jantarových korálů různých typů.

Postup zpracování

V současné době probíhá laboratorní zpracování nálezů, základní analýzy a vyhodnocení výsledků terénního výzkumu. Největší skupinu nálezů tvoří keramika, především tisíce zlomků keramických nádob, které je třeba očíslovat a nakreslit, v průběhu zpracování se již ale podařilo rekonstruovat i desítky celých tvarů nádob. Další početnou skupinou jsou kosti, především zvířecí kosti jako zbytky potravy, které jsou po umytí a číslování předány k analýzám osteologům. Nálezy z kovu, skla a jantaru jsou v současnosti v restaurátorských laboratořích archeologického ústavu, kde probíhá jejich konzervace a rozbor materiálu. Průběžně jsou analyzovány antropologické nálezy, kde je pozornost zaměřována nejen na základní určení pohlaví a stáří zemřelého, ale i na početné patologické jevy a stopy postmortálních manipulací. Vybrané vzorky nekeramických materiálů jsou předávány k expertizám do dalších spolupracujících institucí, např. VŠCHT, kde již byly analyzovány například pryskyřice z neolitických objektů. Na flotační stanici na základně ARÚ v Bylanech bylo prováděno plavení vzorků hlíny ze všech objektů. Přírodovědné analýzy takto získaného materiálu zajišťuje Západočeská universita v Plzni. Pokračuje též zpracování terénní dokumentace, která je téměř kompletně digitalizována, průběžně jsou vytvářeny databáze nálezů a kontextů. Zaměřování všech ploch a situací provedla firma Geocz, která vyhotovuje celkový plán celého výzkumu, fotoplány vybraných situací a 3D modely vhodných objektů. Základní zpracování výsledků výzkumu bude dokončeno v průběhu tohoto roku, následující detailní analýzy a vědecké vyhodnocení celého projektu bude trvat několik dalších let. V roce 2011 proběhne v Regionálním muzeu v Kolíně výstava, která hlavní výsledky výzkumu a nejzajímavější nálezy představí veřejnosti.

Obr. 1: Hrob kultury se zvoncovitými poháry

Obr. 2: Poloha I-7 s neolitickými domy a pohřebišťem únětické kultury (foto M.Gojda)

Obr. 3: Dvojhrob únětické kultury

Obr. 4: Raně středověká chata